

PRZESTAWAĆ (801) *vb impf*

e jasne; w inf -staw- (85), -stâw- (34); -staw- KromRozm I (2), KromRozm III, KrowObr, BibRadz (4), OrzRozm, Mącz (4), WujJud (11), WujJudConf (2), KarnNap, ModrzBaz, Oczko, KochPs, NiemObr (3), KochMRot, KochSob, GórnTroas, WujNT, KlónWor, ZbylPrzyg; -stâw- BielKom, LubPs, RejZwierc (2), Phil, RybGęśli, CzahTr; -staw- : -stâw- GórnDworz (3:1), SarnUzn (1:1), CzechRozm (12:4), SkarJedn (4:1), SkarŻyw (1:3), CzechEp (12:12), OrzJan (1:1), SarnStat (10:3), SkarKaz (2:1); drugie a jasne (w tym 2 r. błędne znakowanie). ◇ W pozostałych formach -stâw- (396), -staw- (35); -staw- MurzNT, BielSat, SkarJedn (2), KochPhaen, też RejPs (7); -stâw- : -staw- BibRadz (6:2), Mącz (10:4), RejPos (5:1), BudBib (2:2), CzechRozm (26:11), StryjKron (4:2), CzechEp (30:1); w przestaj- a jasne (w tym 7 r. błędne znakowanie). ◇ W formach tematów praes przestâw- (334), przestaj- (208); przestâw- TarDuch, RejPs (6), GlabGad, RejRozpr, LibLeg, RejJóz, KromRozm I (2), MurzHist, KromRozm II, KromRozm III (2), DiarDop, BielKom, GliczKsiąż (4), GroicPorz (2), KrowObr (2), OrzList, RejFig (2), RejZwierc (3), GrzegRóżn (2), KochZg, OrzQuin (4), Prot (2), SienLek (7), RejAp (2), GrzepGeom, RejPos (9), KuczbKat (3), WujJudConf (5), RejPosRozpr, MycPrz, BudNT (4), KarnNap, CzechEpPorz (2), NiemObr (18), KochDz, KochMon, KochPhaen, ReszPrz (2), WerKaz, BielSjem (3), KochProp, KochWr, PaprUp, Phil (2), RybGęśli, PowodPr (4), GosłCast (2), ZbylPrzyg; przestaj- RejKup, KwiatKsiąż (2), LeopPrzep (2), BielSpr, RejPosWstaw, PaprPan, SkarJedn (8), SkarŻyw (16), KochMRot, WisznTr, BielSen, KochPam, GórnRozm (2), WysKaz, JanNKar (2), WitosłLut, KmitaSpit (2), SkarKaz (10), SkarKazSej (9), SkorWinsz, PudłDydo, SzarzRyt; przestâw- : przestaj- BierEz (3:1), OpecŻyw (2:4), FalZioł (4:19), SeklWyzn (1:1), SeklKat (5:1), HistAl (1:1), Diar (2:4), LubPs (4:1), RejWiz (6:3), Leop (3:1), BibRadz (9:1), OrzRozm (3:1), BielKron (4:10), KochSat (1:1), Mącz (13:31), SarnUzn (3:1), GórnDworz (4:2), HistRzym (1:2), BielSat (1:1), RejZwierc (7:1), BudBib (4:1), WujJud (6:3), CzechRozm (31:5), ModrzBaz (12:1), KochPs (1:4), StryjKron (3:3), CzechEp (22:2), KochFr (2:1), KochPieś (1:3), PudłFr (3:2), ArtKanc (3:2), BielRozm (1:1), ActReg (1:1), Calep (14:2), GrabowSet (7:4), KochFrag (1:1), OrzJan (2:2), LatHar (2:4), WujNT (10:5), SarnStat (8:4), KlónKr (1:1), CzahTr (1:1), KlónFlis (1:1), KlónWor (2:1).

inf przestawać (121). ◇ praes 1 sg przestâwâm (58), przestaję (17). ◇ 2 sg przestâwâsz (14), przestajesz (5). ◇ 3 sg przestâwâ (94), przestaje (49). ◇ 1 pl przestâwâmy (25), przestajemy (7) Leop, LubPs, RejPosWstaw, GórnRozm (2), SarnStat (2), przestajem (7) WujJud, SkarŻyw, KochPieś, SkarKaz (3), KlónFlis. ◇ 2 pl przestajecie (4), przestâwâcie (3). ◇ 3 pl przestâwają (51), przestają (41). ◇ praet 1 sg m -m, -em przestâwâł (4). ◇ 2 sg m -ś przestâwâł (2). ◇ 3 sg m przestâwâł (30). f przestâwâła (6). n przestâwâło (3). ◇ 1 pl m pers przestâwali(s)my (1) DiarDop, -chmy przestâwali (1) SkarKazSej. ◇ 3 pl m pers przestâwali (24), przestâwały (1) ActReg. subst przestâwały (1). ◇ fut 1 sg m będę przestâwâł (1) KochPs, przestawać będę (1) BibRadz. ◇ 3 sg m będzie przestâwâł (1). ◇ 1 pl m pers przestawać będziemy (1), będziemy przestawać (1), będziemy przestawać (1) DiarDop; przestawać będziemy : będziemy przestawać SarnStat (1:1). ◇ 3 pl m pers przestawać będą (2). ◇ 1 du m pers będziawa przestawać (1) OrzRozm Iv. ◇ imp 2 sg przestâwâj (19), przestaj (11); -staj (9), -stâj (2); -stâj SkarJedn; -staj : -stâj Mącz (1:1). ◇ 3 sg niech, niechże przestâwâ (2), niechâj przestaje (1). ◇ 2 a. 3 sg przestâwâj (1). ◇ 1 pl przestawâjmy (5), przestajmy (5). ◇ 2 pl przestâwâjcie (9), przestajcie

(2). ◇ 3 *pl* niech, niechaj przestawają (2). ◇ *con 1 sg m* bym przestawał (1). ◇ 2 *sg m* byś przestawał (4). ◇ 3 *sg m* by przestawał (17). *f* by przestawała (3). ◇ 1 *pl m pers* byśmy przestawali (6) *MurzNT*, *CzechRozm* (2), *CzechEp*, *KolakSzczęśl*, *PowodPr*, bychmy przestawali (3) *RejRozpr*, *RejPos*, *WujJud*. ◇ 2 *pl m pers* byście przestawali (2). ◇ 3 *pl m pers* by przestawali (14). *subst* by przestawały (1). ◇ *con praet 2 sg m* byś był przestawał (1). ◇ *impers con* by przestawano (3). ◇ *part praes act* przestając (56), przestawając (51), przestając (3); -ać *SeklKat*; -ąc : -ąc *Mącz* (1:2).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. Nie robić czegoś więcej lub nie trwać w dalszym ciągu; *cessare Vulg*, *PolAnt*, *Mącz*, *Modrz*, *Calep*, *Cn*; *desinere Mącz*, *Modrz*, *Calep*, *Vulg*, *Cn*; *desistere Mącz*, *Calep*, *Cn*; *intermittere*, *quiescere*, *supersedere Mącz*, *Cn*; *concessare Calep*, *Cn*; *recedere PolAnt*; *conquiescere*, *consiliscere*, *declinare*, *deponere*, *interquiescere*, *praetermittere*, *refrigescere*, *senescere*, *silere Mącz*; *tardare PolAnt*; *finire*, *omittere Calep*; *abire*, *absistere*, *defetisci*, *deserere*, *discedere*, *pausare*, *relaxare*, *relinquere*, *remittere*, *reprimere*, *rescindere*, *respirare*, *vacare Cn* (273) :

a. W zasadzie z podmiotem osobowym i żywotnym: kończyć lub przerywać jakieś działanie, stan, przynależność [w tym: z przeczeniem = zawsze, w dalszym ciągu to robić itp. (164)] (218) : *BierEz N4*; W ieden vřinał/ to iełt w fklenicę nie ma być dwa razy przełtaiąc mokrzono *FalZioł V 1v*; A zli żawzdy [!] czo zle czynią z łtrachu przełtawaią Ale dobrzy z dobrej woley *RejJóz F4v*; *RejKup t6*; Yáko człowyek gołpodarny gdy łie ma wołą w dobro zápomoc/ [...] vřtáwicznye rok od roku prácuye/ á nigdy nye przełtawa/ áni łwyeći *GliczKsiąż M8v*; *Praetermitto fere idem quod Intermitto*. *Przełtawam/ przemiyam/ zámielzkawam chcąc. Mącz 226d*; *Interquiesco*, *Podczás álbo niekiedy odpoczywam/ przełtáyę. Mącz 341d, 226b, c, 341c, 395c, 396d, 472c*; *BudBib I 467d marg*; *BudNT Act 5/42*; Raz go *Theoprob* vczeń iego [św. *Benedykta*] w łwey celli/ bárzo rzewno płáczącego/ záłtał: á gdy nieprzełtawał/ łpytał go/ czemu by ták płákał? *SkarŻyw 251*; á gdy o ładzie Bożym/ o męce Chryłtułowej/ o piekielnych mękách/ łłodką rzecz łwoię rołpuścił: táki był płácz/ iłz przełtawác mułiał poki nieuóichli. *SkarŻyw 310*; *Zyy dobrze nie odkłádáiąc: Bo dálłzych czálów czekáiąc/ Niepodobnym obyczáiem/ Nie poczáwłzy żyć/ przełtáiem. KochPieś 48; Calep 18b, 184b, 312a [2 r.]*.

przełtawác czego (19): *BierEz R3v*; *GlabGad G2v*; a gdyzes iułz zaczął nad nami bez włłey godnołci taką łaskę łwoię prołimy pokornie aby iułz iey nieraczył do konca przełtawac nad nami *RejPs 211v, 209v*; *SeklKat V v, X2v*; *BibRadz I 386a marg*; *Pulli deponunt ingenia Sylvestria*, *Zrzebięta/ zrzebce pozolłtáyą dżikich obyczáyów/ to yełt przełtáyą płochołci. Mącz 310c, [380]d; HistRzym 79v*; *Przełtawály [wszeteczne niewiasty] onego niepoczłiwego żywotá/ zá námową iego SkarŻyw 107, 107*; *IAko vóiefzny Lábęć [...] [umierając] Smętnem krzykiem nápełnia włzy łłucháiących/ Nie przełtáiąc łwych piełni żałobliwie brzmíących. WisznTr 15; Calep 310b, 315a [2 r.]*; *GórnTroas 63*; *TO téż chcemy: áby dla záklętego iedného/ [...] Plebániiey oney ludżie nieprzełtawáli nabożeńłtwá łwego SarnStat 225, 722*.

przełtawác od czego (6): Tu przykład s pana Iezufa wezmi/ a nieprzełtawáy od vczynkow dobrych *OpecŻyw 52*; *OpecŻywPrzedm C3*; *Wyłławiy dułło ma wielmożnołć páná łwe⁸⁰/ [...] á nie przełtaway nigdy od błogolławieńłtwá imienia iego. RejPs 150, 219v; RejPos 69; ArtKanc E15*.

cum inf (137): *TarDuch* B6; ktoremi znamiony płod vmarły poznać [...]. Wtore gdy płod ktori fie iuż rużał w żywocie/ przeftawa fie rużać. *FalZioł* V 32; *ZEno* Cicienki mędrzec był CVIII. lat żyw, á nigdy fie vczyć nie przestauał. *BielŻyw* 40; oni nálmiewce ludzcy [...] nieprzeftawali ná mię zaocznie zgrzytác zębami nálmiewaiąc fie zfráfunkow moich *RejPs* 51v, 64, 114, 115v, 150, 151, 202v; *SeklWyzn* Dv; *SeklKat* Y; *HistAl* E6v; W potrzebye śmyertelney nyema człowyek przeftawác pánny Máryey/ Anyołow/ Apoštołow/ y innych śwyętych wzywác *KromRozm* I I, D4v; A yednak nye wnet zá vpádem á grzechem przeftawamy być członkami tego košcyoła/ poki fye fámi nye oderwyemy *KromRozm* III D2v; *Diar* 55; *DiarDop* 113; S Ńpraw PánŃkich závždy ludzjom przychodzi vznánie/ iż przeftawaią grzełzyć. *LubPs* P2 marg, A5v, L2, Y2v marg [2 r.]; *KrowObr* 206; *RejWiz* 49v, 102v; *Leop* *Iob* 29/9, *Eccle* 4/8; *BibRadz* 1.Reg 6/3, I 353d marg, *Ier* 33 arg, *Tob* 10/7; [mieszkańcy Afryki zachodniej] Máchometowę Sektę trzymaią/ Krześcijan nigdy nie przeftawaią przeŃládowác. *BielKron* 449v, 80, 88, 139, 460; *Pascitur equus* diem et noctem, W nocy y we dnie yeść nie przeftáye. *Mqcz* 282c; *Deplorare aliquando* significat, Przeftáyę plákác y dáley fie Ńmućić. *Mqcz* 306a, 57d, 262a, 292d, 341d, 508c; *OrzQuin* Z; po dwudzieŃtu lat y ośmi/ [...] iuż dáley człowiek [!] przeftáie rość w mięłz *LeovPrzep* I, I; Bo o dobrych Mędrco powiedaią/ iż z miłości cnoty przeftawaią zli bywác. *RejAp* 174v; *HistRzym* 91v, 92; Iż przeftawaią zli czynić zle/ dla boiáźni pomŃty/ á przeftawaią záfię dobrzy czynić zle/ dla vmiłowánia cnoty. *RejPos* 247v, 69 [3 r.], 75v, 76 [2 r.]; *KuczbKat* 275; *RejZwierc* 215v, 221v, 262; *BielSpr* c; *KochMon* 33; Czemu ták wiele roznych *Confefiy*/ *Commentow*/ wykłádow [...] wydávác miedzy ludzie nie przeftawacie? *WujJud* 75; *WujJudConf* 93v; *RejPosRozpr* b3v; *BudNT przedm* a4; Przed fię ty nie przeftáválz rzeczy BoŃkich rozumem ćieleŃnym Ńzácowác *CzechRozm* 187, 1v, 200v; *ModrzBaz* 23, 52, 135v; *SkarJedn* 275; Tákże ptacy mieŃzkaią/ á w krzakach zielonych Nie przeftaią powtárzác pieŃni vľubionych. *KochPs* 155, 100, 210; vkazał mu fię ieden Opát/ ktorý [...] rádził mu/ aby MŃzey Ńwiętey Ńprávowác nieprzeftawał. *SkarŻyw* 471, 101, 102, [197], 328, 354; *NiemObr* 24, 174; *ReszPrz* 67; *ReszList* 157; KrzeŃt Ńwoy Ńwięty závždy pámiętaymy/ [...] pokuty zá grzechy czynić nie przeftaiąc. *ArtKanc* N4v, L7v, M20v, R18; *Calep* 230b, 313a, 314b, 390a, 902b; *GórnTroas* 12; promień Ńłoneczny/ gdy pędzi Ńwitánie/ WŃtawał kłopot z fráfunkiem/ ná nas nędzne/ Pánie/ Ktorý człowieká dręczy/ á gryŃć nie przeftawa/ Acz księżyc/ Ńwoie czáły/ odpoczynkom dawa. *GrabowSet* K3v, A2v, C4v, Dv [2 r.], F3v, P2v, V2; *KochFrag* 51; *LatHar* 27, 40, 480, 566; Y nie przeftawali káždy dzień w koŃciele y po domiech náuczác y opowiadać IeŃulá ChriŃtułá. *WujNT Act* 5/42, *przedm* 3, s. 208 marg, 253, 392, *Act* 5 arg (13); *SarnStat* 260, 921; *WitosłLut* A4v; *PowodPr* 12, 27; *SkarKaz*)(3v; *GosłCast* 30, 39; *SkarKazSej* 659a, 683a, b; *SkorWinsz* A2v; *KlonWor* 50.

W konstrukcji: »nie przestawać ... aż« (2): ále náłzy nie przeftawali miotác łańcuchow z haki/ thák dľugo/ áż przyćiągnęli do Ńiebie nawę *BielKron* 460; *HistRzym* 92.

W porównaniu (1): ábowiem ten Alexander ktorý ták boiuie/ nieuŃmierzony ma vmyŃl á bárzo okrutny/ ktorý iáko lew nie przeftawa/ á iáko morze gdy od wiatrow nawáłnych fie poruŃza. *HistAl* F7.

Szereg: »przestawać lub omieszkać« (1): Kto Ńłucha niech Ńłucha/ á kto zániechawa niech zániecháva (*marg*) Albo przeftáva/ lub omieŃzkawa. (–) *BudBib* Ez 3/27.

αα. W funkcji przysłówka: »nie przestając« = bez przerwy, nieprzerwanie, nie przerywając; nieustannie, cały czas; regularnie, konsekwentnie (26) : bo ijm dłużej niebywamy wyfluchani/ tym goręcéy ij pilniéy nie przeftaiątz wolatz mamy *OpecŻyw* 62, 46, 77v, 116; wley tam oliwę y odstaw od ognia, á miefzay wŷytko nie przeftaiącz *FalZioł* V 110, II 20c, V 91v, 110v, 114v, 115v; Z drugiey ŷtrony teŷ páni [...] Znác iż iákaś vtrátna á ná wŷytkim ŷtráwna. Bo w iedney ręce picie nośi w drugiey iedło/ Wŷytko ie nie przeftaiąc iáko ine bydło. *RejWiz* 26; *Mącz* 93d; Chcézfzli być w cnotách wyfokim/ bądż w pokorze niŷkim/ ná wyfokie páłace/ kopay głębokie [!] fundámenty. [...] A rob nigdy nieprzeftaiąc/ áby fię budowaníe zbáwienia twego zázwdy podnośiło/ á do niebá dofzło. *SkarŻyw* 32; *Calep* 788a; NApełni vŷtá me/ Pánie/ twoią chwałá/ [...] Zebym twoie imię ŷławił/ nie przeftaiąc *GrabowSet* P4, P3.

W połączeniu z określeniem długości czasu (10): trwáá bitwá [*Greków z Trojanami*] ŷześć dni nie przeftaiąc. *BielKron* 58v; Náofátetek rofkazał Scypio miáfto [*Kartaginę*] zápálić/ ktore ŷzeŷnalŷcie dni gorzáło nie przeftaiąc *BielKron* 129v, 68, 253, 391; *KochSat* A2v; Epimenides, Philoŷoph Kreteńki [!]/ O tym Poetowie ŷmysliły yáko by ŷiedm y czterdzieści lat ŷpał nie przeftáyąc. *Mącz* 106c, 447b; ŷześć niedziel w ten czás [*w czasie potopu*] lał déŷcz nie przeftaiąc *KochPieś* 31; *KmitaSpit* B2v.

α. Kończyć lub przerywać mówienie, wołanie, milknąć [z elipsą czasownika „mówić”] (6) : *KrowObr* 134; WOłay/ nie przeftahaway/ iáko trába wynoś fie z głoŷem twoim/ á oznaymiay ludu memu ŷproŷne złoŷci iego *Leop Is* 58/1 [*przekład tego samego tekstu HistRzym, RejPos*]; Nuŷ przedfię kto teraz mowił/ niech nie przeftahawa/ áby przyŷcie moje przyczyná milczenia nie było. *Górndworz* H3v; *HistRzym* [89]; *RejPos* 160.

Szereg: »nie milczeć i nie przestawać« (1): O Boŷe niemiltz y nieprzeftaway o Boŷe: Abowiem oto nieprzyiáciele twoi zruŷyli fię *KrowObr* 167.

b. Z podmiotem nieżywotnym: kończyć się, mijać, ustawać [w tym: z przeczeniem: w dalszym ciągu trwać, być itp. (15)] (54) : a zafię gdy má [człowiek] ŷkruchę ij rozgrzeŷŷenijé/ częŷto przeftawiaią niewczálnoci przerzeŷzoné *OpecŻyw* 43v; Quo tempore maxime lites interquiescunt, Którego czáfu zwłáŷczná práwá á ŷpráwy ŷádówne przeftawáya/ álbo zázwieŷzáya. *Mącz* 341d; Consileŷcunt bellorum tumultus, Przeftáyá/ vcicháyá walki. *Mącz* 393b, 137a, 341d [2 r.].

cum inf (10): *BielKron* [332²]v [2 r.]; *Mącz* 137a; poniewáŷ iŷtność Chlebowa y Winna/ ták ŷie w Ciáło y Krew Páńŷká przemienia/ iż iuŷ koniecznie iŷtność Chlebowa y Winna wiecey być przeftawa. *KuczbKat* 170; *CzechRozm* 261v [3 r.]; KAZ/ niech moje teŷkliwe Troŷki [...] Acz nic [= przynajmniej] ieden dzień/ ŷercá ŷrzeć przeftaią. *GrabowSet* K2; rácz [*wszechmogący Boŷe*] miłoŷciwie rátkunku tym dodać/ ktorym nie przeftaié nędzá y kłopot dokuczáć. *LatHar* 624, 207.

W przeciwstawieniu: »mieć początki (2), trwać ... przestawać« (3): Mierneć rzeczy dłuŷo trwáia/ Niemierne hnet przeftawáia *BierEz* O4; Tákeć y czáfy Nawyzŷzego máia ŷnáczne początki z iáwnymi cudy/ á przeftahawáia z ŷkutecznymi dŷiwy. *BibRadz* 4.Esdr 9/6; *BudBib* 4.Esdr 9/6.

Przysłowie: Metapho. Silent leges inter arma, [...] Milczá/ przeftáyá/ nie waŷá nic práwá czáfu woyennego. *Mącz* 393d.

Zwrot: »mało przestawać« (1): Tego czáfu ŷzedł deŷcz od wielkiey nocy áŷ do Iefieni máło przeftawáiać *BielKron* 359v.

α. O chorobach i innych zjawiskach fizjologicznych: ustępować, mijać (27) : Na bolenie zębów, wodą rzeczney zaby warzonej dobrze wíta wymywać/ tedy boleć przeftawa. *FalZioł* IV 15c; A gdy go [miód] z fołą zmiełzawłzy w wfty vpułzcza/ tedy wftyko piłkanie y zwonienie tam przeftawa. *FalZioł* IV 28a, I 12d, 49c, 123d, 144d, 150c, V 90a [2 r.]; Także gdy on wiatr żyły y też miełtca prożne w żołądku napełni tedy przeftawa chęć iedzenia *GlabGad* K3v; *Mącz* 382b; Gryżienie wżywoćie przeftawa gdy kto kmin przypiekány żuiąc połyka *SienLek* 99, 64, 91v, 99 [2 r.]; á gdy iuż płod wychodzi/ tedy y ná ten čás [boleści] namniey nie przeftawiają. *BudBib* 4. *Esdr* 16/39.

przestawać od czego [= z jakiego powodu] (3): Też fok lińcia Noc z y dzień s fokiem lakricijey piti ciepło/ kafzel przeftaie od tego. *FalZioł* I 99d, I 144d; *SienLek* 97.

przestawać komu (1): á tak ty rzeczi trawiań nalienie á prawie wyfułzaią ie, yż potym przeftaie im [mężczyznom] ta choroba [nasieniotok] *FalZioł* I 17a.

przestawać czym [= z jakiego powodu] (2): Ieftli theż ciało miękkie á iednoftaynie ciepłe (bo fie połpolicie wftythko poci) á tym pothem ograżenie przeftaie. *FalZioł* V 13v; *SienLek* 21.

cum inf (3): [ziele] Ieft dobre na wrzedzience gorące [...] á to na przodku ich albo na ořtátku/ gdy iuż przeftaie fie mnożyć wrzod. *FalZioł* I 11d; Zginałem/ á łzy moie dokonąć mię máia/ Które mi z oczu płynąć nigdy nieprzeftaiają. *KochFr* 110; *KochFrag* 25.

W konstrukcji: »nie przestawać, aż« (1): Ale ktora łzczkawká przychodzi z żołądká czczego/ á od żadnych lekarřtw nieprzeftawa/ áż zaś żołądek nákarmion będzie. *SienLek* 97v.

Szereg: »przestawać albo się ulżywać« (1): Też cżyrzy ziarnka nalienia nawrothowego z winem ciepło pithe przed quartaná łpoł godziny przeftaie quarthana albo fie włżywa *FalZioł* I 49c.

β. O zjawiskach występujących w przyrodzie (8) : iákie niebezpiečnořci tám ná nas przychodziły [...] tylko tym to poruczam rozeznąć/ ktorzy żeglárřtwá ťwiadomi niepogodnego/ bo całe cżyrdzieńci dni nie przeftawał grom wielki *BielKron* 444v; Desinunt tremores cum ventus emersit, Przeftayań drzenie [!] ziemie gdy fie wiátri z pořzodku yey wyrwá. *Mącz* 395c.

cum inf (6): Deferveo, Chłodnę/ Odpłonom zaś/ Przeftayę kipieć gorącym być. *Mącz* 121a; Defloreo, Okwitam/ Przeftawam kwitnąć. *Mącz* 131b; Iugis puteus, iugis aqua, Wieczna wřtáwiczna wodá/ która nigdy ćiec nie przeftawa. *Mącz* 177a; Ubi habitamus non intermittit sol nitescere, Tám gdzie miełzkamy nie przeftayań słońce łwieć. *Mącz* 226b, 121a; *Calep* 295a.

c. O roślinie: nie rosnąć wyżej [czego = jakiej wysokości] (1) : Subsistit proceritas Balsami intra bina cubita, Nie rořcie dáley w zwłz [!] ná dwa łokcia/ przeftayań dwu łokciu wziwyłz [!]. *Mącz* 397b.

2. Zadowolac się czymś, nie chcieć więcej, poprzestawać na czymś, uznawać za wystarczające; contentum esse Mącz, PolAnt, Modrz, Vulg, JanStat, Cn; conquiescere Mącz, Cn; sufficientem esse Vulg; habere satis Cn [w tym: na kim (18), na czym (290)] (312) : *ComCrac* 11v; *LibLeg* 11/187; Iako zła czudzołozna niewiałta nieprzeftawa na mężu łwoym wlańnim/ ale ynich łzuka *SeklKat* Q2, K4v, Q2v; *MurzHist* A3; *GroicPorz* x3v; *Leop* 4. *Reg* 3/18; *RejFig* Cc8v; *RejZwierz* 85v; powiedamy iż ieft dobry koń/ y ku iędździe godny/ y ná tym przeftawamy/ nic niepytaiać czyiego řtadá ten koń ieft *OrzRozm* P3, P3, Qv; *GrzegRóżn* Hv; *KwiatKsiąż* D2; *Mącz* 341d [2 r.]; że żaden z nas ná łwym wezwániu nieprzeftawa: chce być Láik Káplánem/ Pofeł Senatorem/ Senator Królem *OrzQuin* E, O2; *Prot* A4; Ale niechay w.m. pan Kriřki náuczyć/ [...] cżego po nich [białychgłowach] chcieć/ y ná cżym

przeftawáć mamy: iżby nam z niczym hárdé być niemogły. *GórnDworz* Ll4, C4v, N3v, Dd5v [2 r.]; *RejPos* 7; *RejZwierc* 188; *BudNT przedm* a3v; A przeto ci ktorzy fą pobożni w Chriřtufie/ cieleřney fie zwierzchnořci nie obawáiąc: przeto/ iż rádži ná duchowney niebieřkiewy przeftáią. *CzechRozm* 249v; Bo gdyby kto nieprzeftawáiąc ná řumnienia řwego řwiádecťwie/ niechciał nic czynić aźby nań pátrzano y w wřciech iy miano: niech tego pátrzy/ áby řzukáiąc chwały ludźkiewy/ nieřtrácił tey ktora ieřt od Bogá. *ModrzBaz* 59; řámá Rzeczpořpolita nie dobrze řię ma/ gdy káždy nieprzeftawáiąc ná řwem wrzędźie/ mieřza cudze chciwořciá gornořci *ModrzBaz* 68v, 44v, 51v, 58v, 59v, 66, 85v, 86; *SkarJedn* 178, 232; *Oczko* 2v; Niechay nádemną władze nie máią Ci co řye w márnym řwiecie kocháią/ Przeftáiąc ná tym wieku doczesnym/ A tylko żądźóm řluzáć cieleřnym. *KochPs* 22; y doznał Pan Bog wielkiego pořłuzeniřtwá iego [*Abrahama*]/ á przeftáiąc ná ochotney woli miłe^{řo} řlugi řwe^{řo} [*uczynienia ofiary z syna*]; nie tylo mu wrocił řyná zdrowego/ ále go y innymi więřłzymi obietnicámi vboğácił *SkarŻyw* 286; Czynił dořyc [řw. *Bernardyn*] powinnořci bráctwá onego nád inne/ y ná tym ierřcze nieprzeftáiąc/ przyczyniał łobie bicźowánia/ pořtow *SkarŻyw* 460, 114, 130, 231, 268, 489, 592; *StryjKron* 225, 235; *CzechEp* 101, 417; Ieřt teź to nie mnieřřzey znáć rebellij/ gdy Křięźa nie przeftawáiąc ná práwie pořpolitym źiemřkim/ nowe práwo od Papieźow podáne [...] máią *NiemObr* 172, 19, 91; *KochFr* 67; Kochaę řye w náukách/ y w piřmie vczonym/ Nie przeftáiąc ná řczęřciu z oyców zořtáwionym *KochPam* 80; *PudłFr* 5; *GórnRozm* Cv, D4v; *ActReg* 46; *Phil* K; Zwykl Pan Bóg mřcić fie zániedbáney wiáry: á nie przeftáie ná řádá káźni/ ále zgołá wymázuie z křięğ żywotá *OrzJan* 33, 103; *LatHar* 144; *WysKaz* 48; *SarnStat* *4v, 67, 350, 892 [2 r.]; *SkarKaz* 518b; *SkarKazSej* 670a, 692b, 693a; *SzarzRyt* A2v.

Zwrot: »sam z sobá przeftawáć« = *wystarczáć sobie* (1): Lecź ieřli kto ieřt táki/ coby okrom towáryřtwá ludźkiego żyć mogł/ á nikogo niepořzebuiáć řamby z łobá przeftawał [*se ipse contentus sit*]/ ten nie za obywátelá ludźkiego/ ále ábo zá beřtyiá/ ábo zá iákiego Bogá/ ma być rozumian *ModrzBaz* 3.

Szereg: »przeftawáć i (ani) mieć dořyc« [*řzyk* 2:1] (3): A ierřcze nieco ktemu nie dořić máiąc áni przeftawáiąc ná tym dwoygu [*Adamie i Ewie*]/ vczynił to/ że płod miał fie wřzczáć *GliczKřięğ* A2v; obiecuiemy: iż od tych czáłów nie bęđziemy wycięğáć iákiey płácy/ [...] áłbo řzeřci grořzy od obywátelów [...]: ále tylko ná płáceniu dwu grořzu z koźdego łanu mamy przeftawáć y mieć dořyc *SarnStat* 910 [*idem*: przeftáwáć] 351.

Przen (2) : miłořć ná myřli/ ná řluchu/ á ná widzeniu záwdy przeftawa/ á inych řmyřłów wřzyťkich do vźycia cudnořci nie pořzebuiie. *GórnDworz* Ll; W tym řię řźkárpáwá z Leniwká rozřtawa/ Ná řwoim Nurćie káźda z nich przeftawa. *KlonFlis* H.

a. *O dobrach materialnych, rzeczach pořzebnych do źycia (zwykle skromnych)* (108) : *RejRozpr* I4v; *KromRozm I* A3v; máyáć yednę řukyenkę/ á co by yadł przeftaway ná tym. *GliczKřięğ* F4; *RejWiz* 18; *Leop Num* 32/19; *BibRadz Philipp* 4/11, *Hebr* 13/5; *BielKron* 271; *KwiatKřięğ* K; *Mácz* 337d; *BielSat* G2v; *BudNT Luc* 3/14; *PaprPan* R4v; Ktorym rořkazánim [*Bóg*] dawa znáć/ iż nietylko wřzyťcy inřzy/ ále y zwierzchny Pan/ ná řwey częřci ma przeftáwáć/ [...] cudzych nie náchodźić áni pořiáđáć. *ModrzBaz* 48, 40, 113v, 117; *SkarŻyw* 142, 262, 309, 462, 482; A Iarosław Xiáźę wielkiego Nowogrodá nieprzeftáiąc ná vdziale řwoim/ inřze křáiny Oycá Włodimirzá y Brátow řwoich náieźdzał

StryjKron 165; A Litwá z Ruffaki nie przeftáwáiác ná łupach y pirwżym zburzeniu Mázowfza/ znowu ná drugi rok do Mazowfza opłákánego wtárgnęli *StryjKron* 335; *CzechEp* 335, 373; POKiś ty/ bury koćie/ ná myłżách przeftawał/ A w inłżés fię myśliłtwo z iáłtrząby niewdawał. Byłés w łálce v ludźi *KochFr* 117; *KochDz* 106; Przetóz onych lat piérwżych áni mieczá znano: Ani między krewnémi o zwádzie łłychano. Zyli wřzyłcy w pokoiu/ przeftáwáiác ná tym/ Co przyrodzeniu dołyc *KochPhaen* 5; *BielSen* 16; *BielSjem* 23; *BielRozm* 8; *PaprUp* B3; *OrzJan* 57; *WujNT Luc* 3/14, *Philipp* 4/11, 1. *Tim* 6/8, s. 731 *marg*; NA którój płácój/ zá liłty álbo pińania/ Pińárze Ziemłcy y Grodczy máiá przeftáwác *SarnStat* 818, 103, 208; *KlonKr* B4; Nikogo [żółnierze] nie kukłáyćie/ nikomu potwarzy nie wyrządżayćie/ ále ná żółdach wáłżych przeftawayćie. *PowodPr* 63, 62; *SkarKaz* 207b, 609a; Káżdý chce wino pić. iuż nie tylo wodá/ ná ktoreyiechmy przeftawáli/ ále y piwo nie zdrowe młodym *SkarKazSej* 704b; *KlonFlis* C4v.

Przysłowie: Boni pastoris est tondere pecus non deglubere, Proverb. Dobry páłters ná wełnie/ álbo ná mleku ma przeftáwác/ á nie z skorey odźierác. *Mącz* 26b.

Zwroty: »na tym co (Pan) Bog dał (da, daje, dawa) przestawać; na tym przestawać co ma od Boga« [szyk zmienny] (8:1): *LubPs* D2v; Bo to iełt pocźćiwie żyć/ kto ná tym przeftawa/ Co komu wedle łtanu z łálki Pan Bog dawa. *RejWiz* 50v; *RejFig* Aa; *Mącz* 403b; *KochMRot* B2v; Wielki Pan/ co od głódu nie mdleią mu nogi. A gdy kto iełcze ná tym/ co Bóg dał/ przeftáie/ Twé pińiądze/ y złoto/ łtoią mu zá iáie. *PudłFr* 59, 47; *SkarKaz* 209b; *CzahTr* H4.

»na (prostym, samym, suchym) chlebie (i wodzie), kiedy woda może być ku chlebu przestawać« [szyk zmienny] (7:1): Prziuczay fię gorácu/ i zimnemu niebu/ Przeftaway kiedi woda może być ku chlebu. *KochSat* Cv; *Cyrus* Perłki Krol [...] nie dopuścił żółnierzom łwoim rołkołżnych łtołow: chcąc áby ná chlebie y wodźie przeftawáli [*pane et aqua contentum esse voluit*] *ModrzBaz* 113v; [św. *Piotr*] Co dzień pościł/ okrom niedziele: w piątek ná chlebie y wodzie przeftawał *SkarŻyw* 471, 46, 52, 454, 571, 573.

»na male, na małym, na małej rzeczy przestawać« = *paucis contentum esse Mącz; super parva complacentiam habere PolAnt; parvo assuescere a. contentum esse Modrz* [szyk zmienny] (12:1:1): *BierEz* O4v; *BielKom* C; *Mącz* 447b; *BudBib Eccli* 29/28; *ModrzBaz* 110, 136v; Ale cél mégo żywotá/ Nie był zbiérác śiła złotá: [...] Ale łłużyć Bogu cále/ A przeftáwác ná łwym mále *KochMRot* B3v; *KochSob* 71; *BielRozm* 6; *Phil* R4; *JanNKar* A2v; *SkarKaz* 209b, 638a; A tak z młódu przywykay przeftáwác ná mále *KlonWor* 41.

»na rownym, na rownej rzeczy przestawać« [szyk zmienny] (7:2): Ale bychmy [życia *ponad stan*] poniechali A ná rownym przeftawáli Znácznieyłłeby domy były Włłego by fię nápełniły *RejRozpr* H4v; *RejWiz* 18 *marg*, 121v *marg*, Cc5v, Dd; *Mącz* 447b; *GórnDworz* Cc5; A włżákoż to łnadź náłzcźęłliwłży iełt/ ktho nic ni od kogo nie potrzebuie/ á ná rownym łthaniczek łwoy vmiárkowawłży przeftawa *RejZwierc* 101, 122.

»na swym (swoim), na swym stanie przestawać« [szyk zmienny] (17:2): *Diar* 34; *GroicPorz* b3, mm4; *RejZwierc* 83, 87; Loterłtwo nie Krolełtwo tám iełt/ gđźie ludźie Bogá nieznáią/ pocźćiwie nie żywią/ á ná łwym niepreftáią. *OrzRozm* H3v, H; *KochZg* B; *Sorte sua contentus sis*, Przełtay ná łwym/ miey ná łwym dośic. *Mącz* 403b; *RejZwierc* A2v; Sáma cnotá/ iáko nieiáki Duch Boży/

[...] nikomuby podeścia niemyśliá: [...] ná fwemby/ ácz ná mále/ przeftawáá [*suo quamvis parvo contentum esse*] *ModrzBaz* 136v; *SkarJedn* 185; *StryjKron* 355; *CzechEp* 98; *KochFr* 45; *OrzJan* 51; *KolakCath* B; *KlonKr wstęp* A2v; przeftáy ná fwym ftanie/ á nie bądź vtrátnikiem y proznuiącym *SkarKazSej* 670a; [*SkarKaz* 20b (*Linde*), 22a (*Linde*), 592 (*Linde*)].

»na swej trosze przestawać« (1): Zá cudzym fię nie vdawam/ Ná fwey trofze rad przeftawam *RybGęśli* B2v.

Szereg: »dosyć mieć i przestawać« (1): żeby dzyeci fwe tak nosili/ byorąc przykład á wzor z inffych rzeczy ftworzonych/ ktore dofić máyá y przeftawáią ná yednym odzyenyu y vbyerze. *GliczKsiąż* F.

[*Przen*:

Zwrot: »na male przestawać«: Potrzebę od zbytku y chęci złey łáčno rozeznáć. Potrzebá ná mále przeftáie/ ále chćiwość wiele chce/ á nigdy fię nie vgáši. *SkarKaz* 114a (*Linde*).]

b. *O poglądach, opiniach, naukach (dotyczących zwłaszcza Boga, zasad wiary, liturgii)* (119) : *SeklKat* Q2; Więć ci się niechce na kościoła rzymfkie⁸⁰ nauce przeftać? na ktori wlyftek świat do tych czálfow przeftawáł *MurzHist* M3v; *MurzNT Luc* 16/31; *KromRozm II* p3; *KromRozm III* C3, M; Gdyż też oni [*posłowie*] przestawać chcieli okrom istoty jakiej na tym zdaniu KJM, iż im o panow duchownych pokoj do tego czasu obiecywał *Diar* 57; *KrowObr* 189; *OrzList* b; *OrzQuin* S4v; Iefli nam to kto záda/ że Kościół ná iedney głowie y oblubieńcu przeftáie/ á inffzego niepotrzebuie: gotowá ná to odpowiedź mamy. *WujJud* 124, 13, 14, 37v [4 r.], 75v, 179, 233; *WujJudConf* 37, 84, 207v; odrzucamy też przyczyiny fwiętych/ á to przeto/ że przeftáiemy ná iednym przyczyńcy Pánie nálfzym Iezufie Kryftufie. *RejPosWstaw* [143⁴]v; boć kto ná iednym y drugim świádectwie fłowá Bożego nie przeftáie/ temuć ich y tyfiąc dofyć nie vczyini *CzechRozm* 80v, A3, 3v, 21, 48v, 61 (30); *SkarJedn* A3v; *SkarŻyw* 301; Iż ná słowie Bożym przestawáiąc wlyfki ludzkie vstáwy nim mamy odrzucáć. *CzechEp* 116 *marg*, 85, 107, 111 [3 r.], 116, 118 (39); *CzechEpPOrz* **3v; Przeftawaymyż tedy ná tym świádectwie/ ktore Oćiec o fynu/ á fyn o Oycu wydał *NiemObr* 93, 10, 36, 93, 95, 96 (16); áby nikt ná fwym obiáwieniu y rozumie nie przeftawał: ále fię kápfanow rádzil y fwoie obiáwienie wedle náuki kościelney ftofował. *SkarKaz* 518b, 38b, 205a.

przestawać przy czym (1): Niechayże thu kto chce wywráca fobie iáko chce/ nam nielza iedno przy fzczyrej prawdzie pífmá fwiętego przeftawáć. *RejZwierc* 10.

Zwrot: »przestawać na słowiech [*czyich*]« (1): Profzę pánowie/ nie kładźcie ná wagę wielkość y frogość niewolęý Turekiéy/ z tą krótká rzeczá moią: áni przeftawayćie ná tych fłowiech moich/ [...] które fá mnieyfze nad té [*rzeczy*]/ o ktorých myślę *OrzJan* 22.

W przen (2) : *CzechEpPOrz* **3; Lecż iefli X(iądz) K(anonik) prawdziwie przyznawa moc fłowu Boże^{mv}/ czemuż tym lámym nie walczy? Czemuż ná tey bronii nie przeftawa? *NiemObr* 19.

3. *Zgadzać się, przystawać na coś, opowiadać się za czymś; podporządkowywać się czemuś, stosować się do czegoś; acquiescere (adquiescere) Vulg, Mącz, Modrz; concessare, deferre, stare Mącz; concedere, facere Modrz; requiescere Vulg; contentari, inniti JanStat [w tym: na kim (1), na czym (113)] (139) :* *LibLeg* 11/131v; Bowiem bys ty był przeftawał A mey rady nieodmawiał. Dawno by był vlzył dufzy *RejKup* m2v; *MurzHist* V2v; iż to KJM niewdzięcznie przyjmuje, że na rozsádku KJM i wynalazku nie przestajecie, gdyż wszytcy na niej przestawac winni jako na sentencyji supremi iudicis *Diar* 58,

43, 55; *DiarDop* 119 [2 r.]; *BielKom* E3; Tuis monitis lubens acquiescam, Rad przeštáyę ná twym nápomínániu. *Mącz* 341c, 45b, 369a; *OrzQuin* S3v; Ten kto pocżyna miłość/ ma y to pocżać/ przeštawác ná woli tego/ kogo miłuię *Górndworz* Cc2v; *CzechRozm* 251; *KarnNap* E2; *ModrzBaz* 77v, 106; *SkarJedn* 61; *SkarŻyw* 30; Olgerd też przeštawáiąc ná kondiciach przymierza poštáwionego dobrowolnie podánych/ [...] według poštánowienia wiechał w Zamek Mołkiewłki dobrowolnie otworzony *StryjKron* 421; *WerKaz* 303; *BielSjem* 18, 32; Tosię iednak zda Panu Hetmanowi y my natym przestawamy, aby przy Vprzi W. [= *Uprzejmości Waszej* (?)] dla potrzeby wszelakiey dwie Rocie zostały *ActReg* 144; *Calep* 245a; *SarnStat* 119, 220, 955, 956, 1274; Vważenia godne łá te łłowká: czynić dobre rzeczy [...]. Choćby świat ná tym nie przeštawał *PowodPr* 3; O Boże day wam ten rozum/ ábyście się ná páná łwego [...] w tákich wálznych iádowitych y łzkodliwych niezgodách/ rozłádek dawáli/ y ná iego wyrokách przeštawáli *SkarKazSej* 675a, 675b; *PudłDydo* B; [*Leop* 1.*Mach* 8/1 (*Linde*)].

przestawać z czym (2): Wedle zwyczajú bowiém łtáręgo [...], to a Polłkie było poproftu piłáné bez krélki: drugię zásię łácińłkié znáczoné było krélką nád nim [...]. Włzákże to ná woléy káždé^{go} przyiác, które z tych chce. Ie^{go} M. P. Górnicki z łtárym przełtáie, y ia z nim. *JanNKar* E; *SarnStat* 46.

przestawać przy kim, przy czym (8): *RejZwierc* A3v; Bo Włofzy wybráli Papieżem Vrbaná łzołtego/ [...] przy ktorym też Włofkie/ Niemieckie/ Węgierłká y Polłka ziemiá przeštawála/ Fráncuzowie záś wybráli łobie drugiego Papieżá *StryjKron* 457, 457; przeštawáiąc przy pochwaleniu y potwierdzeniu [...] Królá Káżimiérzá/ téż Státuty wedle tego/ iáko tu łá wpiłáné/ [...] bęđziemy [...] chowác *SarnStat* 381; Káżąc nowé wynáłaski/ [...] Sól Krákwłką od [*lege*: do] piérwłzęgo łtanu y porzádku (przeštawáiąc przy łtárych Státuciéich) [...] przywodżimy *SarnStat* 386, 51, 383, 944.

W przeciwwstawieniu: »ganić ... przestawać« (1): Tedy mi łie s tey przyczyny zdáło/ [...] náłłuchawáiąc łie też częłłthokróć czo poćciwi miedzy łobá gániá á przy czym też łłufłnie przeštawáią/ [...] áby łie też wđy co o tym nápiłáło *RejZwierc* A3v.

Zwroty: »na [czyjej] radzie przestawać« (5): było [*w Izraelu*] kłiążąt ich dwiełcie/ ná ktorých rádźie przełtawáli ich bráćia. *BibRadz* 1.*Par* 12/32; Ná tych rádźie przełtaway/ ktorým prawdá miłá/ A náwięcey gđzie mądrosć k temu przyłtąpiłá. *Prot* D4; *SkarŻyw* 582; *ZbyłPrzyg* B4 [2 r.].

»na rozsádku [czyim] przestawać« (5): iż to KJM niewdzięcznie przyjmuje, że na rozsádku KJM i wynáłzku nie przestajecie *Diar* 58; *CzechRozm* 248; Sequester – Roziemcza rzeczy łpornei, ná ktorego rozłátku łobie łtronie przeštawáią *Calep* 970b; *SkarKazSej* 674b, 684a.

»przestawać na [czyim] słowie« (1): To mowił Agamemnon, a inszy Grekowie Przestawali ná jego wyrzeczonym słowie. *KochMon* 35.

»przestawać na [czyim] zdaniu« [*szyk zmienny*] (2): Włzákże Krol [...] dawłzy tego słufłną przyczynę dla czego ná onych zdániu ktorých mniej przełtawá/ łáčno tákowemu obráżeniu zábieży. *ModrzBaz* 29v; *KochWr* 41.

a. *O pogłádkach, opiniach, téż postanowieniach dotyczących głównie Boga, zasad wiary, Kościoła: wierzyć, przyjmowác bez zastrzeżeń; obstawác przy czymś; opierác się, bazowác ná czym; wyznawác (81)*: Gdzie iest ciało/ tv y krew/ Iełłże tak roźvmieią łłowa páná Chriłtłłowe/ cżemvż ná nich łami gwałtowniczi Tełtamentv bożęgo nieprzeštawáią/ ale podedwiema łobamy przymvią *SeklWyzn* Ev;

*KromRozm I O2v; Diar 30; OrzRozm Iv; GrzegRóżn H4v; In sententiam ire alicuius, Przeŝtawáć ná cziyim mniemániu/ ták wotowáć yáko kto. Mącz 383a; SarnUzn B7v, Gv, G6, H5; Rácźże tedy náłz wŝzechmocny Pánie fercá wiernych twoich oŝwiećić á rozyásnić/ áby oni [...] ząwźdy ná tym przeŝtawáli/ coŝ ty im łam miłóŝciwie wŝty [...] zoŝtawić raczył. RejPos 90, 230 [2 r.]; O Huŝie przeŝtáiem ná ŝwiádectwie y ŝentencyey Conŝtánckiego Concilium/ że ŝpráwiedliwie zá Heretyká był ołádzon WujJud 7v, a5v, 65v, 105, 129v, 201 (10); Lecź my ná prawđzie á proŝtoŝci ŝłowá Bożego przeŝtawáiąc powiedamy/ iż wŝyŝcy Páŝterze álbo Biŝkupi Koŝciołá Powŝzechnego/ máią tych klucźow Chryŝtuŝowych iednáką włádzą. WujJudConf 85v, 58, 72; CzechRozm 55, 137v, 158v, 190, 238v; co więcźłza częŝć oycow poŝtánowi/ ná tym przeŝtawáć y tego bronić y podpieraćá potrzebá SkarJedn 296; Bo to iefť włáŝnie Heretyctwo/ piŝmu wywodom/ oycow S. mieyŝcá nie dáć: á ná ŝwym tylo przeŝtawáć. SkarJedn 297, 146, 275, 289, 295, 325; SkarŻyw 389; iż kto wierzy w tego/ ktorego Bog poŝłáł Iezuŝa Meŝyáłzá/ ten ma żywot wieczny. [...] przetoź ŝię onego łámego nam trzymáć potrzebá/ y ná nim łámym przeŝtawáć CzechEp 120; Tym ŝię ćiefźę y ná tym łámym z ŝtrony piŝmá ŝ. przeŝtawam: iż cokolwiek przedtym nápiŝano iefť/ ku náłzey náuce nápiŝano CzechEp 126, *4v, 62, 66 [2 r.], 69, 71 (12); CzechEpPORz *4; WujNT Rom 2/17, 1.Tim 6/3; Trudnoŝć poięćia [Pisma ŝw.] P. Bogu poruczamy: á ná prawđzie obiáwienia iego przeŝtáiem. SkarKaz 485a, 518b, 549a.*

przestawać czego (1): A ŝnacźies wto wieczey wierził Kyedycz kto jny zamierził Abys tego nieprzeŝtawáł Niz/ czo Pan Bog łam wŝtawiał. RejKup q8v.

przestawać z kim [= z czyimiŝ pogłádami], z czym (7): nie mogę ia/ iedno [...] s tem przeŝtawáć/ co mi ŝie podobnieyŝzego do prawdy widzi GórnDworz D; WujJud 201v; CzechRozm 161v; SkarJedn 265; ktory [papieź] tákże złe báłwochwálce y inŝze niezboźne ludźi forytuie y vbogaca ktorzy z nim przeŝtáią CzechEp 369, 69. Cf przestawać z kim w czym.

przestawać z kim w czym (1): Stárzy Doktorowie iż to wykłáđáli o iednym Bogu we trzech oŝobach obiáwionym/ mieli do thego wielkie przyczyny. Gdzie iednák z nimi Luther y káznodzieiá Ochín/ w thym przeŝthawa. SarnUzn C7.

W połáczeniu ŝeregowym (1): iŝ to co Kátolicki y Apoŝtolŝki P: Iezu Chriŝtuŝow koŝcioł Rzy^{mv} ŝtáre^{so} trzyma y ŝwięći: to ia wŝjtko trzjmam wierzę y wyznawam/ y ná nim wielce przeŝtáię. SkarJedn 294.

Zwoty: »z bogi przestawać« = wierzyć, wyznawać (1): Będźiefzli ŝtrzegł moich ŝłow ŝtátecznie/ Ani ŝye daŝz wwięŝć wiecznie: Byŝ miał z bogi obcými przeŝtawáć/ A báłwánom chwałę dáwáć KochPs 123.

»na radzie [czyjej] przestawać« [szyk zmienny] (3): [ludziom prostym] widźi mi ŝye doŝyć będźie/ przeŝtawáiąc ná rádźie Sokrát(esa) wmięć to co ŝye tu nápiŝáło GrzepGeom B3; Oycowie w Konŝtáncyey zgromádeni w rzeczách niektorych/ ná iego rádźie [ŝw. Benedykta] przeŝtawáli. SkarŻyw 310; PaprUp H4.

»na [czyim] rozŝádku przestawać« (3): SkarJedn 223; Bo ták młóđzym przyŝtoi/ áby ŝtárlźych ŝłucháli/ á w czym wátpiá/ ná ich rozłádku pytáiąc przeŝtawáli. SkarKaz 43a, 43a.

»na [czyim] ŝłowie przestawać« (1): Plurimum illi defert, Wyłoko ŝobie waży Rad ná yego ŝłowie przeŝtáye. Mącz 123a.

»przestawać na [czyim] zdaniu« [szyk zmienny] (2): ná yego zdányu [Orygeneses Adamantiusa] y wykładźye piłmá [poganie i chrześcijanie]/ nye mnyey yedno yáko ná prorockim álbo ápoštołłkim/ rádźi przestawáli. *KromRozm II q; Mqcz 417b.*

Szereg: »wierzyć i (abo) przestawać« (3): Pytam cię ielźcze wierzyłzi temu/ ábo ielłi teź ná tym cále przestawalł/ iż nie inłzy BOG ielł pod nowym przymierzym/ iedno ten ktery teź był pod łtárym *CzechRozm 22*; Ktoremu Tełtámentowi/ gdy kto wierzy y ná nim przestawa/ tákowy pieczęćiami iego nie gárdźi *CzechRozm 260v, 209.*

W przem (3) : Ale my ná náłzey miłey kwocźce/ ktora nas pod łkrzydłá łwe zgormáđza Iezuśie łynu BOżym/ ráczey niź ná onych włzytkich przestawáć wolemy *CzechEp 197, 138*; Nie báwiąc łię tedy nacźnyiem rozelłłym przećiekáiącym/ [...] ktore w łobie wody żywey [...] zátřzymáć nie mogá: wolę ná zřzodłách wod żywych/ łłowá Bożego/ przestawáć *CzechEpPorz **3.*

4. *Ograniczać się do czegoś, nie czynić więcej ponad coś [na kim, na czym] (2)* : A obáćz iłz ná łwiętych nieprzełtáiem w tey pieśni [tj. *wyznaniu wiary*]: áni im czći Bołkiey przypiluiem [...]. Znimi do Chryłtuła idziem y mowiem Chryłte zmiłuy łię *SkarŻyw 358*; IZ częłtokroć ci/ kłóřzy łáđźić władźá máią/ [...] zwykli ku łáđzeniu obiéráć łobie mieyłcá gđźiekolwiek niezámierne: á ták áby káđzy ná zámierzonych mieyłcach przestawał/ vłtáwiamy: áby Krákwłki Káłztelan ná trzech tylko mieyłcách [...] powinien łády łwé odpráwováć. *SarnStat 232.*

5. *Mieć upodobanie w kimś [na kim] (3)* : Bo był wźiáł [Jezus] od Boga Oycá czelć y chwałę/ gdy mu był przynielion głos tákowy od wielmoźney chwały: Ten ci ielł Syn moy miły ná kthorym ia przestawam. *BibRadz 2.Petr 1/17; BudNT 2.Petr 1/17; CzechEp 74.*

6. *Zdawać się na kogoś, ufać, wierzyć komuś (o Bogu) [w tym: na kim (10), na czym (3)] (13)* : iż oproč włzech náłzych vcźynkow Bog łam z łáłki łwey vłpráwiedliwia nas/ przez łyná łwego Iezułá Chriłtułá: gdy z cáley wiáry [...] ná nim przestawamy. *CzechRozm 209*; przeto teraz dáleko więcey/ BOgu łie łpodoba y iego łpráwiedliwołci dołtepuie/ kto ná Iezuśie Chriłtuśie od niego dánym y záleconym przestawa. *CzechRozm 211*; tedy łie tu Chriłtułowi nie máła krzywda dźieie [...]. Gdy kto/ nie przestawáiąć ná łáłce BOżey/ y ná łmierći Iezułowej/ do vcźynkow łie vćieka *CzechRozm 216v, 12, 76, 206, 209v, 210 (11)*; był ieden gołpodarz kołcielny/ ábo Oekonom ná imię Theophilus [...]. Biłkup ná nim bárzo przestawał/ y z iego połtepkow poćiechę miał. *SkarŻyw 171; CzechEp 43.*

7. *Być z kimś, pozostawać, obcować, mieszkać, żyć z kimś [w tym: z kim (35), z czym (Przem) (4)] (44)* : *KochSat Bv; GórnDworz L6; RejZwierc 271v*; Czeláđziá łię [łw. *Bruno*] wielką niebawił/ áby vbogich chlebá y oycźyny/ niepotrzebni nie iedli. á gdy częgo niedołtáło/ mowił im: przestaymy vbodzy z vbogiemi/ ktorzy nie záwźdy máią co chcá. *SkarŻyw 292*; Tedy młóđzieniec S. połtáwił mocnie w łercu łwym/ włzytkim krolełtwem [...] wzgáđźić: [...] y złudem łwym nęđznym y vćiśnionemi niewolniki/ przestawáć. *SkarŻyw 478; StryjKron 587*; A ci co ztobá teraz przestawáią/ Twéy łye fortunie/ nie tobie kłániáią: Skoro tá zniknie/ tył káđzy podawa *KochPieś 35, 36; CzahTr H4v*; Ale złe to towarzýłtwo y złe wychowánie [...] Ná łotrołtwo dobrego człowieká przekuie. Bo kto z łotry przestawa/ łotrem tákźe bywa *KlonWor 8, **2.*

Zwrot: »w zgodzie przestawać« (1): Ná ktoregoby [*nieprzyjaciela*] lepi wczás wrzucić sieći [...]. O czymby trzebá pewnie dobrze przemyślawać/ Y z sobą [*tj. chrześcijanie między sobą*] w piękny zgodzie [!] w miłości przestawać. A zgodnie broni dobyć ná nieprzyjaciela *CzahTr* E3v.

Przen (5) : Iełli Ceres Bogini/ s cudnością przestawa/ Iełzcze więcey oleiu/ ná ogień przydáwa. *BielSat* D3; Przydzie mi iuż podobno przestac z łwą Zofią/ Dla dzieci/ ktoré niechcą z tą Philozophiją Mić łprawy/ co im to ieść ani pić nie dawa: Z tą/ pry/ tatuśiu tylko lichotą przestawa. *PudłFr* 44.

przestawać przy czym (1): Przeto do miłosierdzia Bożego wćiekac sie mamy/ ktoremu poniewaz rownie sie wielka łprawiedliwość przeciwiaw/ á Pan Bog przy niey bárzo przestawa/ tedy musimy wzywac przyczyny [...] Pána náłzego *KuczbKat* 416.

Fraza: »fortuna [z czym] przestaje« (1): Ale iże fortuná z wielkością przestaię/ Niechay przedię smiáłości gnuśny nikt nie łáie. *KmitaSpit* Cv.

Zwrot: »w przyjacielstwie przestawać« (1): Sromotá w przyjacielstwie przestawac z Fortuną/ W łzczęściu trwac/ á zaprzec fię gdy fię łzkody łuną. *RybGęśli* C3v.

a. Bóg z wiernymi: opiekować się, obdarzać łaską (6) : Włłakoż ten Pan mocy włłytkich chce przestawac z námi Gdyż my sie oprzec nie mozem swoimi łilami/ On łam nas do liebye prziiemie *LubPs* M4, M4 marg; Náder łzczęśliwy narod/ z którym pan przestawa/ Który dziedziectwem łwoim wyznawa. *KochPs* 45, 133; *GrabowSet* C2.

przestawać przy kim (1): A ia twoię moc będe/ y dobroć wyznawał/ Boś ty przy mnie w przygodzie/ Boże mój/ przestawał. *KochPs* 86.

b. Wierni z Bogiem (2) : Nic nie pomoże człowiekowi gdy przesthawa z Bogiem [*quando cucurrerit ipse per viam rectam cum Deo*]. *BibRadz* Iob 34/9.

przestawać przy kim (1): Do tego włzyłtkie piłmá [...] y náuki ludzkie fię łciągáią. [...] Abyłmy [...] Przy łłowie łwey Chryłtusie Pánu przestawáli/ Godnemi fię członkami iego náydowáli. *KołakSzczęł* C4v.

c. O małżonkach (2) : Wyznawa oblubienicá z wielką poządliwością/ iż chce cále przestawac z małżonkiem łwoim *BibRadz* I 351b marg.

przestawać przy kim (1): *KarnNap* F3v cf *Szereg*.

Szereg: »trwac i przestawać« (1): káždy małżonek ma miec iedyną żonę/ á przy niey ták iáko y oná przy iednym mężu łwoim/ ma zázwdy w káżdey potrzebie trwac y przestawac *KarnNap* F3v.

d. Wspierać kogoś politycznie, militarnie, wchodzić z kimś w sojusz polityczny, militarny (13) : ále kthorego [*króla*] Pan obrał y lud ten y włzyłcy Izráelitowie/ z tym ia zázwdy przestawac będe [*cum eo manebo*]. *BibRadz* 2.Reg 16/18; Tá wiełc gdy dołzłá Ioábá ktory też przestawał z Adoniałzem [*declinaverat post Adoniah*]/ ácz nie przyłtawał do Abłálomá/ wćiekł do przybytku Páńłkiego *BibRadz* 3.Reg 2/28, 3.Reg 22/4, 1.Par 12/18[19]; EVripilus on z Argos co z Greki przestawał/ Srodze Troiány biyąc wielki odpor dawał. *PaprPan* Bb2v; *KochProp* 8; *ActReg* 133; tálz [*moc turecka*] y Wołochy przymusiłá/ że ztobą pánem krześiiańłkim wołá rádniey przestawac/ niżeli z tym Máhometckim tyránnem *OrzJan* 107; Oznáyumiemy [...] Iż nigdy My ani potomkowie náłzy [...] Krółowi/ ábo Krółestwu iego Polłkiemu/ żadnych woien niebędziemy zrułzac: ále wieczny pokóy

y zgodę z [...] Pánem Królem [...] y témi którzy z nim przeštawác będą z iednéy ftrony/ y námi Zakonem/ y témi którzy przeštawác známi będą [...] będziemy [...] chowác *SarnStat* 1085, 1225.

przestawać przeciwko komu (2): *ActReg* 142; [*Demostenes*] ziemię Artháxerxełową plundrował/ część łupow [...] do Datámá połfawfzy/ s którym był do przyiáźni przifzedł/ thym vmyfłem (ále zdrádliwie) że miał z nimi przeciwko Krolowi przeftahawác. *Phil* H2.

e. *O wspólnocie pogłądów religijnych: przystawać, przyłączać się, być współwyznawcą* (3) : Po nim powstał Iudás Gálileyczyk czáfu popifú y vwiodł lud zá łobą: ále y on zginął/ y wfzyfscy ktorzy z nim przeftawáli/ fą rofprofzeni [*omnes quotquot consenserunt ei, dispersi sunt*]. *WujNT Act* 5/37.

Zwroty: »w społeczności kościoła [*jakiego*] przestawać« (1): Y teraz zá nálfzych lat ná Koncilium Trydenckim wiele Greckich Bifkupow było/ ktorzy wfpołeczności kościoła Rzymfkiego przeftaią. *SkarJedn* 265.

»w uczestnictwie [*czego*] przestawać« (1): [*Grekowie*] długo w iedności iego [*Kościoła Rzymfkiego*] żyli/ y żaden z wfchodnych łufznie temu nigdy przygánić nie śmiał: ále wfzyćiek śwíat w wfczęfniftwie wiary z ftołicą Apofłoflką Piotrá S. przeftawał. *SkarJedn* 277.

f. *Wyznawać to samo* (1) : iże [*Jezus*] [...] obrzezanie ná fię przyiął/ thedy iáko ten ktorzy fie z námi *confoederował* y iednę cechę tak krztu iáko obrzezánia známi nofi/ w then fpofof przy nálfzey ftronie zoftawa/ y známi iákoby przeftawa. *SarnUzn* F4.

8. *Przebywać, być, znajdować się gdzieś* (5) : Resideo, Vfiádam/ pořádzam fie/ odpoczywam/ przeftáyę/ zoftawam. *Mącz* [380]c.

przestawać na czym [= *co robiąc*] (1): Raz [...] gdy onego brátá ftoiącego nálał: rozgámi go vsiekl: y od tego czáfu od onego czárnegó chłopcá wolen był: y rad ná modlitwie przeftawał. *SkarŻyw* 250.

przestawać gdzie (3): O iáko fię [*Józef*] fráłował gdy gofpody oblubieńcy fwey brzemienny [...] nie nálał [...]: gdziełz fię znią fklónić mam? [...] nielzá iedno tu w tey iálfkini gdzie bydło ftawa/ tákiemu Pánu przeftawác. *SkarŻyw* 243; *BielRozm* 25; á przetóz vftáwiamy/ áby káždy w mieyfcu fwego fzyku przeftawał *SarnStat* 447.

9. *Znajdować się pod czyjś jurysdykcją [przy czym]* (1) :

Szereg: »przestawać i być« (1): A gdzieby który Bifkup Wármienfki [...] przyśięgi wiary [...] zániedbał wfzynieć: tedy [...] poddánym przerzeczonégo Kościoła [...] będzie wolno [...] od pořufzeńftwa [...] rzeczonégo Bifkupá [...] odftápić: y przy Królewfkim Máiefťacie do tego czáfu/ áż przyśięże/ przeftawác y bydż [*adhaerere JanStat* 909]. *SarnStat* 1125.

10. *Zostawiać w spokoju [kogo]* (1) : [*Amurat do syna*:] iż z iego [*Skanderbega*] przyczyny duřę teraz wypuścic muřę/ gdzie bych iuż był do tego czáfu Konftántynopole wźiął y Węgry [...] Będziełz ty náń miał lepfze fłzczeńfće y fpráwiedliwość niźli ia/ á nieprzeftáy go do końcá. *BielKron* 251.

11. *Występować, zwracać się przeciw komuś [przeciw komu]* (2) : nic nie iefł lepfzego/ Cořz po łobie zoftáwić [...] Sławę poczfiwą. VOlén będąc od tego w czym fie źli kocháią/ [...]. Vidząc iż wfzyftko w klobie iednáko zoftawa/ Baczny złość zaraziwfzy przeciw źłym [!] przeftawa. *MycPrz* I [A3].

przestawać za czym (1): A tego Bogá chwáląc y miłuiąc przodkowie nálfzy/ [...] zoftáwili nam dawną Confederácią przeciw fektam/ gdy fie naprzod wfzczynály/ ábyfmy przeciw nim zá wiárą dawną áż do gardł nálfzych przeftawáli. *PowodPr* 43.

12. *Nie mieć czegoś, obchodzić się [bez czego] (1)* : A gdzieby żyd w Chriřtuřá wwierywřzy/ obrzeřki pilnowáć miał: á inřzyby bez niey przeřtawáli/ tedyby iednym ćiałem nie byli. *CzechRozm* 78.

13. *Polegać na czym, wynikać z czego, zasadzać się na czym [na czym] (1)* : iednák ia chcę/ iżby fie dworna páni iemi [cnotami] ozdobiłá: [...] iżby máiąc wřzytki ořobne cnoty w řobie/ dořzłá onego błogorłáwieńřtwá/ ktore ná łámym pocźćiwym řyciu przeřtáie. *GórnDworz* X4v.

14. *Kierować się czymś w postępowaniu; dążyć do czegoś; opierać się, bazować na czymś; zwracać na coś uwagę [na czym] (4)* : A gdy ty czyniřz iałmuřnę/ niechay nie wie lewicá twoiá/ co práwicá twoiá czyni. (*marg*) Mamy ná tym przeřtawáć kthorym řercem co czynimy [...] (–) *BibRadz Matth* 6/3; *RejAp* 2; A tákże y prawcá iáki álbo prokurator gdy wřłyřzy áno thákie ludzi ludzie poććiwi w rozmowach řwych gániá/ [...] powiedáiąc o řwiętey řpráwiedliwořci [...] / iżby lepiej řeby iey wřzyřczy vřywałi/ ludzi iednáli/ á ná niey przeřtawáli. *RejZwierc* 91; [*Grecy i Rzymianie*] dobrze tho bacřyli/ gdyř řwiát wřzyřłhek ná chćiwořćiach pánowánia zářádzon ieřł/ iż fie bes tego nie mogli obyřć/ áby řpokoiem byli w dobrej zgodzie ná řwiećie/ ále vřłáwicřnie ná thym przeřtawáli/ iákoby ieden drugiemu řilnieyřzy był á pánowáł mu *BielSpr* 28.

15. [*Zwrot: »za jedno [z czym] przestawać = stanowić jedność: Potym Mendolphus Krol Litewřki [...] zebráwřzy wielkie woysko/ ktorego było trzydzieřci tyřięcy woiennego ludu z Litwy/ z Zmudzi/ z Iatwieřow/ y z Pruffow řtárych/ ktorzy zá iedno z Litwá przeřtawáli/ Mázowřze wřzyřłtko okrutnie zwoiował StryjKron* 332 (*Linde*).]

Synonimy: 1. przepuszczać; a. kończyć, przerywać; b.a. przemijać, ustępować; 3. opowiadać się, zgadzać się; a. przyjmować, wierzyć, wyznawać; 5. przedkładać, przekładać, woleć; 6. ufać, wierzyć; 7. być, mieszkać, obcować, trwać; 9. być, podlegać; 11. występować; 13. opierać się, wynikać, zasadzać się.

Formacje współrdzenne cf 1. STAĆ.

Cf PRZESTAJĄCY, PRZESTAWAJĄCY, PRZESTAWANIE

LWil